

Regelmatig moesten predikanten het veld ruimen Hervormde kerk Rouveen deelde in massa-ontslag

door Frans Verkade

Protestants Nederland stond aan het begin van de zeventiende eeuw op z'n grondvesten te schudden. Een ware golf van ontslagen trof in dit geval het predikantenkorps. Niet zozeer omdat het geld op was, alswel dat de leer van menig predikant door de Nationale Synode te vrijzinnig werd beoordeeld. Rond het jaar 1618/1619 konden vele tientallen dominees hun koffers pakken.

Hoewel de meeste ontslagen in het westen vielen, waar steden in één klap soms bijna alle predikanten zagen vertrekken, was de wind van de nieuwe leer eerder ook reeds overgewaaid naar Kampen, Genemuiden en Rouveen.

In laatstgenoemde gemeente, die we in deze bijdrage volgen, zijn de eerste signalen reeds in het jaar 1615 opgemerkt. Acht jaar eerder heeft ene Martinus Johannis (Harlingensis) uit de Noordhollandse gemeente Hensbroek-Obdam alhier z'n intrede gedaan. Hij had voorheen twee jaar de genoemde combinatie gediend.

In Rouveen nemen de zorgen in de pastorie al snel toe. Het verkrijgen van de benodigde centen verloopt niet altijd vlekkeloos. In 1609 wordt er zelfs openlijk over geklaagd op de synode.

Ontslag

Jaren blijven Rouveen en z'n predikant vervolgens buiten bij de kerkbestuurders. Maar als de Overijsselse vertegenwoordigers zich andermaal in de zomer van 1615 voor een synodevergadering naar Zwolle begeven maakt Johannis dat hij er ook bij aanwezig is.

Hij is duidelijk ontevreden over z'n collega's uit de classis. Door hen is hij ontslagen wegens "een gerucht van oneerbaarheid en onzuiverheid in leer en leven". Z'n missie naar Zwolle levert niet het gewenste resultaat op. De synode houdt vast aan de afzetting en maakt duidelijk dat Johannis zich niet meer in Rouveen met kerkelijke werkzaamheden mag ophouden.

Het zal nog tot 1618 duren alvorens de synode in een extra zitting het gedachtengoed van de Rouveense predikant op de weegschaal legt. Een extra zitting vangt op 10 oktober te Deventer aan. Hoor en wederhoor vinden plaats.

Handelaar

Johannis wordt ervan beschuldigd dat hij de zogeheten goddeloze "Remonstrantse Taferelen" in zijn gemeente aan de man heeft gebracht. In deze voorstellingen wordt de orthodoxe leer uit die dagen vergeleken met de vreselijke Turkse gruwelen. Met andere woorden een ernstige lastering van de Gereformeerde leer. Bovendien schijnt hij nogal "eigenbatig" werkzaam in de handel. Tot grote ergernis van allen die zich gedupeerd voelen.

De op non-actief gezette dominee van Rouveen mag zich verdedigen. En dat doet hij ook. Alsof hij niets te vrezen heeft maakt hij de theologen openlijk kenbaar dat hij niets voor de leer over de voorbeschikking door God voelt. "Verfoeilijk en gruwelijk", oordeelt hij deze.

Anderzijds geeft hij het ruiterlijk toe met de verspreiding van de "Remonstrantse Taferelen" kwalijk te hebben gehandeld. Hij vraagt daarvoor vergeving.

Hoe goed bedoeld de synode vindt het niet voldoende. Men vreest dat Johannis weer op vrije benen met z'n zelfde vrijzinnige gedachtengoed zal vervolgen. Ondanks een hardnekkige dient hij nader geschoold te worden, zo wordt besloten.

Bidden en smeken

Wie denkt dat Johannis zich zomaar op een ander spoor laat zetten heeft het mis. Tot de late avond van 10 oktober wordt er gesproken echter alle pogingen blijken tevergeefs. Het verslag getuigt enigszins vrij vertaald in duidelijke bewoordingen: "De ganse dag is men bezig geweest

met vermanen, bidden en smeken en men is op de duistere avond onvruchtbaar uiteen gegaan".

De volgende dag wordt de zitting hervat. Besloten wordt dat de Rouveense predikant onder aan de preekstoel ten overstaan van de gehele gemeente zijn fouten zal moeten bekennen en duidelijk om vergeving vragen. Bovendien moet hij zich dan nog enige tijd van het kerkewerk onthouden.

Dit laatste blijkt voor de dominee een moeilijke opgave. Ruim een maand na de bewuste zitting stelt de synode vast dat Johannis weer in Rouveen op zondag op de preekstoel heeft gestaan en voorts zelfs pogingen heeft ondernomen om de gemeente op te zetten tegen de kerkelijke uitspraken.

Deze twee zaken vormen de bekende druppels. Er komt een streep door het ambt van Johannis. Hij kan definitief vertrekken en de synode oordeelt dat de schulte van Hasselt in zijn plaats een rechtzinnig predikant moet sturen.